

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ
О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО

КАФЕДРА
ІСТОРІЇ УКРАЇНИ, АРХЕОЛОГІЇ ТА
КРАЄЗНАВСТВА

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

ЕТНОЛОГІЯ МІСТА

Освітній ступінь	бакалавр
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	032 Історія та археологія
Освітньо-професійна програма	Історія та археологія
Кількість кредитів	4
Рік підготовки, семестр	4 рік, VII семестр
Компонент освітньо-професійної програми	За вибором
Дні занять	згідно з розкладом
Мова викладання	українська
Консультації	щовівторка 13.00–14.20 (201 кабінет, з можливістю дистанційної роботи на платформах ZOOM та Google-class).
Викладач	кандидат історичних наук, доцент Щербина Світлана Вікторівна
Контакти	E-mail: s-scherbyna@ukr.net

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Навчальний курс «Етнологія міста» є дисципліною за вибором для спеціальності 032 «Історія і археологія». Вивчення дисципліни сприяє процесу формування знань про форми впливу людини та суспільства на етнічні процеси і явища; допомагає формувати етнічну свідомість; забезпечувати передачу етнокультурних традицій з покоління в покоління. Курс «Етнологія міста» допомагає проаналізувати питання етнічного розмаїття світу, ознайомитися з історією етнологічної науки, оперувати науковою етнологічною термінологією, теоріями, концепціями, вивчити основи етнопсихології, етнічних процесів та етнічної культури у містах.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процеси етногенезу, історико-етнографічне районування України, діалектологічні особливості; розвиток матеріальної і духовної культури українських міст.

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів:

1. Проблеми розвитку української етнології
2. Традиційна культура жителів українських міст

Метою навчальної дисципліни «Етнологія міста» є засвоєння знань про особливості етнічної історії, формування традиційної матеріальної і духовної культури українських міст.

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ І РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК 1	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК 2	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
ЗК 4	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
ЗК 6	Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.
СК 1	Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.
СК 4	Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.
СК 5	Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).
СК 8	Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.
СК 10	Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.
Здобувач вищої освіти буде здатен	
	Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами
	Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.
	Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та етнології.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Назви модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль I. Проблеми розвитку української етнології												

Етнологія як самостійна галузь знань.	6	2			4	12	2				10
Основні етапи розвитку етнології міста в Україні	6	2			4	10					10
Проблеми етнографічного вивчення міста	8	2			6	12	2				10
Разом за модулем I	20	6			14	34	4				30
Модуль II. Традиційна культура жителів українських міст											
Особливості промислового розвитку міст України		2	2		8	12					12
Житлове забезпечення городян		2			10	10					10
Традиційний костюм жителів українських міст		2	2		8	10					10
Традиції харчування міщан			2		10	14		2			12
Духовна культура жителів міст як осередок етнічної специфіки	30		10		20	14	2				12
Сімейні відносини та родинна обрядовість у містах України		2	2		6	14		2			12
Форми дозвілля українських міщан		2	2		8	12					12
Разом за модулем II		10	20		70	86	2	4			80
Усього годин	120	16	20		84	120	6	4			110

Тематика практичних занять.

Модуль II

Тема 1. Розвиток ремесла в українських містах (2 год.)

Тема 2. Одяг українських міщан (2 год.)

Тема 3. Традиційний раціон харчування жителів українських міст (2 год.)

Тема 4. Етнопсихологія українців (2 год.)

Тема 5. Організація дозвілля жителів українських міст (2 год.)

Тема 6. Календарна обрядовість (2 год.)

Тема 7. Сімейна обрядовість міщан (2 год.)

Тема 8. Народні знання (2 год.)

Тема 9. Музична культура українського міста (2 год.)

Тема 10. Мовленнєвий та поведінковий етикет українців (2 год.)

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Вовк Х. Студії з української етнографії та антропології. К., 1995.
2. Етнокультура в контексті глобалізаційних викликів. Київ: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, 2014.
3. Наулко В. Культура і побут населення України. К.: Либідь, 1993.
4. Пономарьов А. Українська етнографія – К., 1994.
5. Тиводар М. Етнологія: Навч. посібн. – Львів: Світ, 2004.

6. Україна у міжнародних відносинах ХХ століття: навч. посібник За ред. проф. Малика Я.Й. Львів: Світ, 2004.
7. Українська етнологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.К. Борисенко, М.В. Гримич, О. П. Гончаров [та ін.]; за ред. В. К. Борисенко. – Київ: Либідь, 2007.
8. Українське народознавство. посіб. / За ред. С.П.Павлюка. - Львів; Фенікс, 1994.

Допоміжна література:

1. Борисенко М. В. Житло та побут міського населення України у 20-30-х рр. ХХ століття / М. В. Борисенко. – К. : Стило, 2009. – 357 с.
2. Борисенко М. Формування традиції святкування Нового року в Україні (кінець ХІХ–середина ХХ століття)/ Мирослав Борисенко// Матеріали до української етнології : збірник наукових праць / Нац. акад. наук України ; Ін-т мистецтвознав. фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського ; Міжнар. асоц. укр. етнологів. –Київ, 2015. –Вип. 14 (17). –С. 14-24.
3. Будина О. Р. Этнографическое изучение города в СССР / О. Р. Будина, М. Н. Шмелева // Советская этнография. – 1977. – № 6. – С. 23–37.
4. Винер Б. Е. Полевая этнография в мегаполисе / Б. Е. Винер // Полевая этнография : Материалы международной научной конференции. – СПб., 2004. – С. 198–200.
5. Вільшанська О.Л. Мода у повсякденному житті міського населення України кінця ХІХ – початку ХХ ст. //Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст. – Вип. ХІV. – К., 2008.
6. Гирич Я. Міста радянської України 50–60-х років ХХ століття як історичне явище / Я. Гирич // Етнічна історія народів Європи. - 2008. - Вип. 26. - С. 144 – 149.
7. Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 7. Господарські заняття, промисли та ремесла / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. - Київ, 2017. - 496 с.
8. Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 5. Поховально-поминальні звичаї та обряди / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2020. 464 с.
9. Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 9. Народна житлобудівна культура. Екологія та організація середовища проживання / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2020. 944 с.
10. Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 10. Традиційне повсякденне та обрядове вбрання / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. - Київ, 2018. - 640 с.
11. Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 2. Родина та культура сімейного співжиття / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. - Київ, 2018. - 460 с.
12. Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 8. Культура народного харчування / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – Київ, 2018. – 496 с.
13. Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 7. Господарські заняття, промисли та ремесла / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. - Київ, 2017. - 496 с.
14. Ігнатенко І. Повсякдення міщан у спогадах «старого киянина» Володимира Заманського // Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлінського (Київ, 27 березня 2014) Редкол.: О. П. Реєнт (голова), В. П. Капелюшний, О. П. Гончаров, Н. В. Терес. – К., 2014. – С. 422-427.
15. Крупянская В. Ю. Вопросы этнографического изучения быта рабочих / В. Ю. Крупянская // Этнографическое изучение быта рабочих. – М., 1968. – С. 12–17.
16. Лебина Н. Б. Обыватель и реформы. Картины повседневной жизни горожан / Н. Б. Лебина, А. Н. Чистиков. – СПб, 2003. – 340 с.

17. Науменко Г. Ф. Молодь соціалістичного міста: побут, традиції, звичаї / Г. Ф. Науменко. – К., 1979.
18. Олійник М. В. Український одяг у системі міської культури Києва (друга половина XIX - початок XXI століття) : монографія / Марина Олійник; [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України, ІМФЕ. - Київ, 2017.
19. Орлов А. В. Сучасний побут робітничої молоді / А. В. Орлов. – К, 1970.
20. Пономарьов А. П. Сучасна сім'я і сімейний побут робітників Донбасу / А. П. Пономарьов. – К., 1978.
21. Рабинович М. Г. К этнографическому изучению города / М. Г. Рабинович, М. Н. Шмелева // Советская этнография. – 1981. – № 3. – С. 23–34.
22. Рабинович М. Г. Очерки материальной культуры феодального города / М. Г. Рабинович. – М., 1988.
23. Рабинович М. Г. Очерки этнографии русского феодального города : Горожане, их общественный и домашний быт / М. Г. Рабинович. – М. : Наука, 1978.
24. Ракова Л. В. Быт и культура городской молодежи / Л. В. Ракова. – Минск, 1989. – 127 с.
25. Старовойтова Г. В. Этнические группы в современном советском городе / Г. В. Старовойтова. – Ленинград : Наука, 1987. – 175 с.
26. Стішова, Н. С. Українські календарні свята осіннього циклу : монографія / Наталія Стішова; [голов ред. Г. Скрипник] ; НАН України, ІМФЕ. - Київ, 2017. - 240 с.
27. Токарев С. А. О задачах этнографического изучения народов индустриальных стран / С. А. Токарев // Советская этнография. – 1967. – № 5. – С. 39–142.
28. Фіголь Д. І. До історії побуту робітників Львова в кінці XIX – початку XX ст. / Д. І. Фіголь // Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. – К., 1959. – Вип. IV.
29. Юхнева Н. В. Изучение города как этнографическая проблема / Н. В. Юхнева // Этнографические исследования Северо-Запада СССР. – Л., 1977. – С. 141–148.
30. Ярова А. В. Традиційне житло Чернігівщини кінця XIX - першої половини XX століття : монографія / Аліна Ярова ; [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАНУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. - Київ, 2017. - 196 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. <http://www.etnolog.org.ua> - Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім.М. Рильського
2. <http://nte.etnolog.org.ua/> - Народна творчість та етнологія: журн. Ін-ту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Рильського
3. http://journal.nndiuvi.org.ua/?page_id=2&lang=uk - Українознавство: науковий часопис

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями з історії, етнографії та етнології;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;

Політика щодо дедаунів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbBL-VH/view>)). У процесі навчання забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

Розподіл балів

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Робота на лекційному занятті	16	2	24
Робота на практичному занятті	20	5	до 50
Самостійна робота:			до 26
Усього:			до 100